

ХАЛЪМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Халъмг таньгчын болн Элст балгьсна комитетсин, куч-көлсчирин депутатирин Таньгчын болн балгьсна Советсин газет

№ 57 (2890) | 1957 дж. июлин 27 | Үннь 20 деншг

Мөнък нерн

„Эс укхн ээдэ эгаргълж“, — гидг хуучна нег үлгүрбәәдг. Болв үклд—үкл йилгьлтә. Мел аштн эс укхмн биш, кезә үксн йилгьл уга, ягьад үксн йилгьл уга гигьад айстан ю кенәв гисән—кегьад, ю келнәв гисән келәд йовдж бас болш. Тиигәд йовдж—чигн большо. Учр ююгьар гихлә, үкәд үрдж оддг цогцас талдан унтә нег юмн майд бәәнә. Тер—мана нерн. „Нерн үкхәр бий үк“... „Нерн бий хойр холвата“ гидж мана көгшд маниг сургьдг билә.

Куунә чинриь—нерндн. Куунә нернәс унтә юмн гидж орчлнэгд йир уга. Нерән гутасн күн олдн үн уга болна. Туула мет аямгхә, тугьл мет аньхун улс нерән гутана. Хулд келәд—мекләд, хов збөгьад—муутхад йовсн күмн нерән гутана. Олна кергт хоома, онц бийдән килмдждә күмн нерән бас гутана. Тинм ода чигн уха серларн тату, олна

уулд чинр багьта улс улм-улм джил-бн ирвас багьрад йовна. Тер ююна нилчв?

Мана Коммунистическ партин гардврт, туунә дүүнр—ленинск комсомолин орцлгьар олн-келн әмтн эрдм-сургуль дасад, политическ серлән обдлүләд коммунизм делдх ноолданд ухан-чидлән нөл уга орцлдж йовхин учр.

Теднә цуцртан уга көдлм-шин нилчәр әмтнә ухан-седкл чикрдж, урдк-хуучна цагас күмни серлд үлдсн му-хамг улм-улм багьрад йовна.

Теднә нилчәр олн-әмтнә ухан-седкл өсәд-өргдждә, сургьуль-эрдм делгрәд, олн келн-әмтн хоор-хоорнд ах-дү мет, иньг-амрг мет ни-хамцнъгьу бәәх сәәхн чик седкл делгрәд, олна кергт кецәх, орн-нутгтан

дурта, коммунизм тосгьх кергәсн улан-әмән—чигн хәәрлшго иим сәәхн шин серлин көрнъг олн-әмтнд делгрв.

Эн хамг—күмни шин серл. Эн хамг—коммунизмин цагин ухан. Эн шин цагин серлд эрт күрсн олн улс дала. Тедн дунд үкл уга мөнък нертә улс бас олн. Тер улсин негнъ—Делгә Эрдни гидж келх кергтә.

Орчлнъ догдлулси дәәснәс орн-нутган харсхар арвн йисн наста Делгә Эрдни көвүн сән дурар Улан Цергт мордна. Наснъ ирсн көгшн ээдждән ардан оркад, нәәтг болсн арвн йисн насан революцин тәклин ширә деер тальвад гархларн, Делгә Эрдни онц эврәннъ цогц, нер хойр харсхар биш—орн-нутгннъ нер харсхар, олн мана джиргьл харсхар иим алдр седкл зуудж, әрүн күцл күцджд мордсн мөн. Күмни тууджд үзгдәд уга күчтә бәәр болснд, деләд дәврәд

ирәд бәәсн немшин танкенг Делгә Эрдни—арвн йиснә, нүрү далта шар көвүн хагьад хамхчад суудж гинә. Арслнъгин арг Улан Хоньгьр мет зөрмгәр алдршджд, алдл уга хадг Клим Ворошилов мет мергнәрн туурдж. Дән утьлдәд бәәв-гидж цухрджд-чигн уга, даньгин товин сумн, бомб хойр асхрад бәәсн бийнъ сүрдлдж-чигн уга.

Хагьрсн бомбин күчн хәәртә аминъ хорлх саамд, хәәкрджд келсн үгнъ: „Залус, селмн автн, зута фашистриг цоктн! Манахс хәрү цухрдг угаг медджд эдн авцхаг!“... Эн үкл—әлдв үкл. Делгә Эрдни баатрар үкв. Болв туунә нерн мөнък нас наслв.

Эн мөнък нерн кезәд-чигн мана зүркинд!

Яшалтинск район Ставропольск крайин Күндлгьнә доскад орулгдв

Района колхозмуд болн совхозмуд государствд буудә белджд, орулдж өглгьнә зурагьан болзгаснъ урд, июлин 17, күцәсн тбладән Яшалтинск район (КПСС-н сегләтрнъ үр Бондарев, района күцәгч комитетин ахлачнъ үр Покудин)

Ставропольск крайин Күндлгьнә доскад орулгдв. Государствд буудә орулдж авлгьна пунктд эн район нег сай 200 мингьгн пуд буудә, терүнә тоод нег сай пуд цагьан гуйрин буудә орулдж өгв.

50 тонн солом хурагдв

Западн района 112-ч номертә совхозд 15 джилин ут туршарт үкрч болдж үр Дворников көдлждәнә. Малин хотиг хаврин цагас авн белдхлә, ямаран чигн догшн үл аямшг уга болдгннъ эврәннъ олн джилә дамшлтас эн меднә.

Тегәд чигн эн бригад эврә күчн-чидларн 100 тонн солом малин үвлзньгүр зббх болдж шиидв. Тәрә хуралгьн экләд, соломин ковнъг үзгдснә авн эврә бийснъ тергәр солом зббцхәв. Үкрч Дворниковин бригадин улс хойр долан хонгин эргид 50 тонн

солом хурагьад, ичмәнә соломин гурвн скирд тәвб. Малин хот белдлгьг 80 процент күргджд күцәтлән солом збблгьән зогсашговдн, ода малл күрх хот белдлгьнәс талдан ах керг уга гиджд малчвр келцхәнә.

100 үкрәс 105 тугьл авх даалгьврин ормд 100 тугьл авб. 1958 джилин эклцәр 105 тугьл бәәхмн. Көкүл тугьл болгьннъ өдр болгьн нег килограмм немджд өсгджд асрхд үгән өгсн, тер даалгьврн күцәхәр зүткдждәнә.

(Западн района „Ленинское знамя“ гидг газетәс.)

Арәсә болдж үзгдлә...

Санджин Николайд

Тедүхнд маниг бәрджәх Толгьа авх заката. Кукурузин шарльджта

теегис Көвүдән уралан дуудлав. Сарпагьас хол бишд Сумн оошкдм тусла. Серд гисн салькнла Серл агчмд орла. Джирджннәд гоолжджах цуснла

Джиргьл тасрх гигьад, Халун эврәннъ цусан Хәрү гарарн тұлкләв. Тбгәлнъд зиигәд нисдждәх Тошхр көк батхн Үрглго шавдм суула... Үкл бөрдснъ мелгдлә... Газр, тенър нилджд Галд хуврсн болла... Амндм кинтн усн Альдас дуссн болхв? Келәрн унд алдлго Күтднъ авхар долалав... Нудән секәд хәләхинъ Нигт шарльджнд, өбөрм, Гүрәтә күнд теvkән Гидждгән цуглулдж баглсн, Оньгта ценъкр нүдтә Орс күүки үзгдлә... Алтн делкә харссн Арәсә болдж үзгдлә.

КӨГЛТИН ДАВА.

1945 дж.

Номгьн Далагьар оргч үүд сөнгч балгьсн

Поезд, ке сәәхн өндрмүд, энъкисн чолун уулсин хоорндагьур гүүгьад, Сучан голин амар, тенъгсүр тедниг чирнә. Гентки тенъгсин көбгтсн усна көбснәс гарч ирсн мет, тбгәлнъдән 35 километр ик өргн бухтиг унад бүүртсн шуугата портовой балгьсн тадна өмтн дүнъгәджд босна. Эн балгьсн—орн-нутгиг Номгьн Далагьур гаргьгч шин үүдн болгч—Находка.

Эн балгьснд: әмтн орад бәәгьад, кеерүлчксн олн давхр гермүднъ олн болджах, аль тоосх, шлак кпрпичәр сүүринъ тәвәд хаадждунъ әвртә ик-ик башени кранс зогсачксн, бәрхәр белдчксн гермүднъ олн болджахнъ түүрн авгтан нам меддждх.

—Ниднин бидн 35 микгьгшаху квадратн метр бәәрнд әмт оруллавдн, эн джил түүндорхнъ хойр холван ик бәәрн тосхгдхмн,—гиджд балгьсна күцагч комитетин ахлачин дарук Р. А. Гальчун келнә.

Эн үвлд көрдго гавәннә көвәд балгьс болн порт бәрхмн гисн шиидвриг партә болн правительств 1939 джил батлдж авсн. Болв эн зураг күцәхд дән харшлсн. Находкиг тосхлгьн экләд арвн джил болдждана. Тиигхд үүнд баахн поселк бәәсн. Ода болхла Находка—Советск Дальн Востокин транспортн болн загьсна промышленностин ик гидг центрмүдин негнъ болв.

Балгьснд 20-гар клубс, библиотек нань чигн эрдм-медрлин учрежденьс бәәнә, загьсчирин культурн дворец крайд сәәхн гисн дворецсин негнъ. Ти

СТАВРОПОЛЬ, июлин 25. (ТАСС). Ставрополн тег газрин райодас тәрә хурадг техниктә түүрн хойр эшелон Алтайн эмнг болн эмнгшсн газр орад гарад йовджд одцхав. Темижбекск, Буденновск, Арз-

гирск, Терск болн крайин талдан чигн буудән совхозмудин тәрә делгджд хадлгьна сән гисн мастермуд тәрә цуглулдж авхд белдгдсн машинтә, эврә комбайнан авад йовджд йовцхана.

Нугьра салат боодг тосхлгьн дуусгдв

Приозери района „Сухотинский“ совхозин газр деер, Нугьра салат боодг боогджд дуусгдв. Боодгиг государственн комисс эдллгьнд орулад авчкв.

Эн боодг гурвн-зу шаху гектар орм эздждәнә. Эн боодг усар дүүрсн цагт, энүнд 8 сай-гар кубометр усн цуглрхмн.

Нугьран боолгин усиг олджд совхоз ода шовуд икәр

өсгджд чадх аргьта болв. Хавртан цасн хәәләд, боодгин усн деврсн цагт, мал бәәрлх збвәр ик газр услгджд, хадлгьна ик газрт усн орулгдхмн.

Усн орсн газрин хадлгьгиг хуралдж авхла, совхозин малин хот-хоолд 100 мингьг шаху центнер айта гидг шимтә өвсн немгдхмн гиджд совхоз тоолждана.

ДӨРВДӘ Б.

Ирджәх улст 51 мингьгн арслнъга дөнъ өггдв

РСФСР-н Министрмүдин Совет эврәннъ тогтавртан хәрү нүүджд ирджәх халыг әмтст 500 арслнъ күртл мөнъгәр дөнъ өгч чадх збвшәл таньгьчнн күч-көлсчирин депутатирин Советд өгснн.

Тегәд ганцхн Приютненск района күч-көлсчирин депутатирин Советд 1957 джилд 63.250 арслнъ—хәрү нүүджд ирджәх халыгудг өгх шиидвр бәәснн. Тер шиидвр, Приютненск районд сәәнәр күцәгджд йовна. Июль сарин 20

күртл 179 күүнд 51.200 арслнъ мөнъгәр дөнъ өггдв.

Олн бултә болн шалтгта улсас Манджин Шокад, Шавура Николайд, Попан Манджд болн Лиджин Андрейд тавад зун арслнъ өггдв. Амулака Лиджд 400 арслнъ болн Нәвдлә Миндждәд 300 арслнъ, нань чигн улсд өггдв.

Приютненск района социальн тетгул Нәвдлә Миндждәд, Давджан Цевгд болн Маньгьан Чанкд көгшрсн наснднъ гиджд пенс өгхәр шиидв.

ЭЛЬДӘН Эрднъ.

Ик аца ачдг кермс, әмтс зббдг хурдн лайнермүд эн портас гарч йовад, Дальневосточн көвәг, Восточн Арктикиг цугтнъ эргцхәнә. Олн-зүсн орн-нутгудин дарцгта кермс эн портур ордж ирлгнъ улм-улм олн болад йовна. Зугл ганцхн сүл джилин эргид тер кермс Находкур 350 мингьгшаху тонн аца зббжд ирцхәв.

Хулд-гуулгәнә портла зергдәд судоремонтн заводин гермүд болн докс күрилнә. Бухтин гүн булнъгд халагьар банкс кедг фабриг, пелопластин завод үзгдхәнә. (Пелопласт—гисн ббглә болдг материал). Цоаранднъ дакад чигн кермс зогсдг механизированн бәәрн, складс, холодильник үзгдхәнә. Находкин загьсна порт гидгнъ тер. Номгьн Далан цуг өнцг болгьнас нааран шин көргәсн загьсдиг, консервиг рефрежиратормуд, өбмдг базмуд нааран авч ирцхәнә.

Катер деер сууджд авад бухтин цаад көвәд гарч ирнәвдн. Дальн Востокд ик гисн траловой флотин баз энүнд бәәнә. Базин коллектив эн джил орн-нутгт гурвн дундур сай улу пуд загьс өгхмн. Урднъ болхла Приморск бассейнә наадк загьсчнр цугьар негдсн бийнъ иим тоота загьс бәрлг бәәснн.

Находкин траловой флот минь одахн бас, загьс бәрлг, Дальн Востокд әмтнн ик гисн судита болв, гернъ—„Ульяновск“ гидг нертә хойр палубта рефрежираторн траулер.

Находк бас төмр хаалгьнн ик гидг центрт хуврдждәнә.

В. ДОЛГОВ, (ТАСС-н корреспондент).

Чинтра кӧдлмштӧ комбайнермӧд

Приютненск района медлд ордг хойр колхозин агъу бргн теегиг чикӧр олэлдж эдлгӧнд, Приютненск МТС тракторар, комбайнар болн селӧнӧ эдлахун зер-зевӧр тетгнӧ. 1957 джилд ганцхн Кировин нертӧ колхозин теегт 7493 гектар газрт намрар тӧрсн цагъан гуйрин буудӧ, ичмӧ арва, хар гуйр болн нань чигн тӧрмр ӧвс хурав.

МТС н партийн организац тӧрӧ хурахин ӧмн сӧн белдвр кедж, тӧрӧ хурадж йовх цагт цӧӧлгӧврин кӧдлмш ясрулдж, социалистическ дӧрлдӧнӧ ашинь ӧдр болгӧн трактористнрт болн комбайнермӧдт цӧӧлгӧдж ӧгсн учрар тӧрӧ хуралгӧгиг болзгасн ӧмн дуусв. Эн чинртӧ диилврт Приютненск МТС-н трактористнр болн комбайнермӧд йилгӧн сӧӧнӧр кӧчн-чидлӧн ӧгч кӧдлцхӧв,

Теднӧс, олн джилнн эргцд комбайнер болдж кӧдлдж йовх, 40 кӧрсн дунгӧ наста Фирсов Степан Матвеевич Кировин нертӧ колхозин 1-ч комплексн бригадт тӧрӧ хуралгӧна кӧдлмшт ӧдр-сӧ гидж цаг болзгллго

гавшун кевӧр кӧдлв. „РСМ-8“ комбайнарн тӧрӧ эклдж хадснас авн Степан Матвеевич сӧӧнӧр тӧрӧ хаддж, мӧнӧгӧр мӧрӧлгдсн деерӧн, тӧрун нуурт йовдг комбайнермӧдт ӧдлг вымпел кӧунд ӧгл уга, тӧрӧнӧ ургъц хурадж чилтл хадгӧлв. Энӧнӧ ӧдрӧ нормн 14 гектар хаддан, 45—50 гектар газрт тӧрӧ хурадж, 10 хонгин дунд 463 гектар газр хаддж 2342 центнер буудӧ цокдж авб.

Ур Фирсовин улгурӧр Колесников Дмитрий Павлович „РСМ-8“ комбайнар ӧдртӧн 40—47 гектар газрт тӧрӧ хаддж, 10 хонгин дунд 463 гектар тӧрӧ хадад, 2703 центнер буудӧ цокдж авб. 8-ч тракторн бригадт ур Распопов Петр Николаевич „С-6“ комбайнар 10 хонгин дунд 421 гектар газр хаддж, 3328 центнер буудӧ цокдж авб.

Тӧрӧгӧн хадад дуусчкн комбайнермӧд, социалистическ дӧнӧ-нӧкд болцхахар, ик байртагъар, эмнг болн эмнгшсн газрт тӧрӧнӧ ургъц хуралгӧнд илгӧхинь кӧлӧдӧжӧхӧнӧ.

ЭЛЬДӦН ЭРДНЬ.

483 ӧрк-бӧл ирв

Целинн районд эн джил 890 хальмг ӧрк-бӧл ирх зӧвтӧ. Ода деерӧн 483 ӧрк-бӧл ирчкн бӧӧнӧ, теднӧс 847 кун кӧдлджӧнӧ. Ирдж бӧӧршл-

дӧжӧ хальмгудт совхозмудн дирекцс сӧӧнӧр тослгӧ бурдӧдж, ирсн ӧдрӧсн гилтӧ бӧӧх бӧӧринь олдж ӧгӧд, кӧдлмш кех зӧвтӧгӧнн цугтн кӧдлмшӧр тетгдӧнӧ.

„Родина“ гидг колхозд 360 бултӧ 90 ӧрк ирдж зогсв. Тедн заагт кӧдлмш кедж чадм 180 кун бӧӧсн, цугъар кӧдлдж бӧӧцхӧнӧ. Коздуга Дордж, Санджин Цери, Санджин Базр гигӧд—ним улс колхозин хӧдчнр болдж кӧдлджӧнӧ. Колхозин правлень сельхозбанкас ссуд авад, колхозд бӧӧх 36 ӧрк-бӧл улсд укромд болн талдан чигн малмуд хулддж авхдн дӧнӧ

болв. Колхоз шин-шин нег кевтӧ гермуд бӧрдӧнӧ. Ирчн улсин зӧрмн ь государствас ссуд авад, эврӧнн чидлӧрн гермуд бӧрдӧжӧхӧнӧ. Модинь, кирпичинь колхоз ӧгчӧнӧ.

„Троицкий“ гидг совхозд 68 ӧрк-бӧл ирв, 242 кун тедн дундас кӧдлмшт орчкн бӧӧцхӧнӧ. Совхозин директор ур Жижин М. М. сӧӧнӧр тедниг тослж, килмдӧн узулнӧ. Цугъарадн ссудин мӧнӧгӧр гермуд бӧрӧлдж ӧгчӧнӧ.

Мана района наадк совхозмудар ирсн хальмгуд бӧс сӧӧнӧр бӧӧцхӧнӧ. Ирчн улсин зӧрмн цаг зуурин зовлн ь узгдхлӧ аӧлӧд, сӧрдӧл-чигн оддгн бӧӧнӧ, терн ь ик хаджгӧр йовдл. Аӧхин ормд нӧдӧрн узӧд, гарарн бӧрӧд кӧдлмш кех кергтӧ.

АР. ГОДЖУРОВ.

Бульча ӧвгнӧ кӧцл

Шидрхн Яшкульск района Кировин нертӧ совхозин конторт директриг кӧлӧдӧжӧсн улс дунд Эрндӧнӧ Бульча гигӧд 65 наста ӧвгн сууна. Ӗвгнӧ зун ӧрчдн ь „Бичкн алтн медаль“ гилвкдж узгднӧ. Бульча ик багъасн авн баячудин хӧднӧ ард, брӧн шар гегӧнӧс авн бурӧлин гегӧн тасртл дахдж йовсмн. Сарас сар кӧртл кӧрдгӧ джалвта, кезӧд чигн гесн ӧлн, ээмн ь хагӧрха йовдг бӧӧсмн.

Алдр Октябрьск социалистическ революцин хӧдн хальмгин теегт тӧрун болдж колхоз эклдж бурдхд хӧдчӧр кӧдлдж, унн чик ухагӧарн кӧмн джиргӧлд кӧрсмн. Дӧӧнӧ ӧмн эврӧ нутгтан нертӧ хӧдч болад, тангӧгчн барт Бульча кесг дакдж барлгдсмн.

1944 джилд Омск областин Москаленск района Красное Знамя гидг селӧнӧ колхозд хӧдч болдж орад, хамута, зутад укдӧж ташр хургӧлх 86 хӧ увлӧс асрдж гаргӧтха гисн зовлнӧгта даалгӧвр авсн болдг.

Олн джилнн эргцд кӧдлмшин эв-дов медсн Эрндӧнӧ Бу-

льча даадж авсн хӧддӧн ардн ордж хӧлӧддж, нег чигн гару угагӧар тӧлин ь авад, хӧднӧ тоог 200 кӧргдж ӧсгв, тиигӧд Бульча ӧвгн эврӧнн нерӧн шин газрт медӧлсн болдг.

Джил болгӧн 100 хӧднӧс 120—130 хургӧ авч, тохмин ь ясрулдж, 5—6 джилнн эргцд хӧднӧ тоогин ь 5000 кӧргдж ӧсгв. Кеджӧх кӧдлмштӧн кинӧн, узмджтӧ хӧдч Эрндӧнӧ Бульча унтӧ белгӧдӧр, кундтӧ грамотар ачлгдв. 1956 джилд тоомсрта хӧдч Цугеюзин селӧнӧ эдл-ахун гӧӧхӧлд орлцад, „Бичкн алтн медаль“ ачлгдв. Эрндӧнӧ Бульчан кӧдлмшин ик диилвр Москаленск района газетд барлгддж, района колхозмудин хӧдчнр дунд тархагдсмн. КПСС-н Омск обком кундтӧ грамотар болн гарт зуӧдг часар Бульчаг ачлсмн. Ӗсӧд-босн газртан ирсн Эрндӧнӧ Бульча урлн кӧдлдж йовсн эврӧ совхоздан ирдж, хӧдч орад, тангӧгчдан дӧнӧ-нӧкд болдан чидлӧн нӧдхӧр бӧӧхш.

БАДМИН БОРИС.

Яшкуль, Восточн МТС.

Райодин газетсин халхсар

Вперед к коммунизму

Прудовск МЖС-н тетгврт бӧӧдг колхозмудар болн совхозмудар олн малин хот белдлгн кӧцӧнӧгӧу сӧӧнӧр кегдӧжӧнӧ. Мал увлӧуллгнӧн тӧрт сӧн онг тӧвгддж йовнз.

Алдр Октябрин 40-ч джилӧ ӧднд нерӧдсн социалистическ дӧрлдӧнд орлцдж, МЖС-н механизатормуд 50 мингӧн гектар газрт ӧвс хадх, ӧвс хадлгӧна зурагӧн июлин 25-д кӧцӧх ик даалгӧвр авсмн. Ӗвс хадлгӧнд болн хуралгӧнд сӧн узмдж 4-ч бригадин трактористнр бӧрв. Эдн зурагӧар 2000 гектар ӧвс хадхин ормд 2305 гектар хадв, тракторист Щербаков Д.—2249 гектар газрт ӧвс хадв. Селин В. (12-ч бригадин) ӧвс ковнӧгллгӧнд ӧдрӧ кемдӧжӧн 160—170 процент кӧргдж кӧцӧдӧжӧв. Ӗвс хадлгӧн эклснӧс авн, зурагӧар 3600 гектарин ормд 5524 гектар газрт хадгдсн ӧвс ковнӧглв.

КОММУНИСТ

Сарпинск района „Гигант“ гидг колхозд кӧдлджӧх тракторн бригадт Коробкин Василий гидг ӧвгн бригадир бӧӧнӧ. Эн коллектив ниицнӧгӧу кевӧр кӧдлджӧнӧ.

Зябь хагӧлгӧгиг эн тракторн бригад районд тӧрун болдж эклдӧ. Арвн хонгин эргцд 500-гар гектар эмнг газр хагӧлгдв.

Эн участкл ончта кевӧр тракторист Кобезев болн прицепщик Романенко Виктор, Воробьев Виктор хойрта сӧӧнӧр кӧдлджӧнӧ. Эдн 320 гектар газр хагӧлчкв.

Тракторист Романенко Михаил 5 хонгин эргцд эврӧнн нӧкд Жуков Викторта 100-гар гектар эмнгшсн газр хагӧлсиг темдглх кергтӧ.

Алдр Октябрин ӧднд гидж дакад 1400 гектар эмнг болн эмнгшсн газр хагӧлх даалгӧвр эн бригад авб.

Тришморские известия

Каспийск районд укр саалгӧна фермсин кӧдлмшин дигӧр болхла „Каспиец“ колхозин фермд кӧдлджӧх улс сӧн диилвр бӧрцхӧв. Эн колхозд джилн тӧрун ӧрӧлд укр болгӧнас 557 литр ус саадж авб. „Красный моряк“ гидг колхозин мальчнр 516 литр ус авб, эдн хойрдгч орм районд эзлв.

„Вторая пятилетка“ гидг колхозин саалгӧч ур Жигульская кӧдлмштӧн сӧн узмдж бӧрв. 6 сарин эргцд бийдӧн даалгӧсн 15 укрӧс эн 10096 литр ус саадж, эс гидж, укр болгӧнас 673 литр ус саадж авч. Ур Жигульская социалистическ дӧрлдӧнд района саалгӧчнр дунд тӧрун орм эзлв.

„Каспиец“ гидг колхозд кӧдлмшин сӧн улгур, узмдж саалгӧчнр Иванова болн Курмамбаева бӧрв, эдн 592—585 литр ус саадж авцхав. „Красный моряк“ гидг колхозин саалгӧчнр дунд ур Чернышева нӧурт йовна, укр болгӧнас эн 575 литр ус саадж авб.

Зоотехникнн селгв

Шимтӧ сӧн силос белдхмн

Мана тангӧгчнн колхозмудин болн совхозмудин теегӧр эрдни-шишӧ хурагддж авгдджана. Агротехническ сӧн чинртӧгӧр тӧргдсн эдл-ахусар эрдни-шишӧн сӧн ургъц ургӧсн бӧӧнӧ.

Ӗвсӧр татг эн джилд эрдни-шишӧгӧн хурадж, силос чикӧр дардж, сӧн чинртӧ малин хот белдлгн—онц чинр зууджӧнӧ. Хагсу-гань болджах учрар, ӧбрхн ӧдрмудин эргцд тӧргдсн цуг эрдни-шишӧгӧн хадад, силос дардж авх тӧр тӧвгдсн бӧӧнӧ. Болв райодин эдл-ахус болгӧнд эрдни-шишӧн боллгӧн адл биш. Эрдни-шишӧ тӧргдсн зӧрм газрин агъуд эрдни-шишӧн буудӧн гарад уга бӧӧнӧ, зӧрмсдн ь шингӧн гарчана, буудӧн болдж йовх чигн газрмуд бӧӧнӧ. Тегӧд сӧн чинртӧ силос дардж авхин тӧлӧ эрдни-шишӧг ямаран бӧӧдлдн ь, ягӧдж дардж авхин ь медх кергтӧ.

Буудӧн буклдӧн гарад, болв хатад уга цагт эрдни-шишӧг хадад дардж авхла, сӧн чинртӧ силос болна. Болв ӧдгӧ цагин хагсу-гань бӧӧдлд эрдни-шишӧг цаарандн ур-

келхлӧ, даргдсн ӧвснӧ, эрдни-шишӧн ӧмтӧхн ь, шикр мет шимн ь урсад силосиг исгӧнӧ.

Даргдсн ӧвсид молочнокисл ь бактерий икӧр бӧӧхлӧ, ӧвсн сӧӧнӧр исӧд сӧн чинртӧ силос болна. Тиим бактерий, дарсн ӧвсн ӧмтӧхн шуустӧ, газадин агӧар угагӧар, ик гихдӧн 50 градус халун болхла, ӧвсиг сӧӧнӧр исгӧдж силосин чинрин ь ясна.

Силосиг тракторар сӧӧнӧр ишкулӧд дархла, силосд харшлад, чинрин ь багӧрулад, ӧнӧгин ь харлулад урӧдг бактерий ӧмлдж улдхш. Дардж авх ӧвсиг, эрдни-шишӧг уурмгдӧлдж керчхлӧ, ӧвснӧ шуусн икӧр гарад, сӧӧнӧр иснӧ.

Сӧн чинртӧ силос дардж авхар седхлӧ, даргдх эрдни-шишӧ омунарн 70—80 процент болх зӧвтӧ, чиигн ь 35—45 процент болхла, молочнокисл ь бактерий ӧмӧн алдад, силос ислгӧн зогсдж одна, тегӧд эклӧд харлад урнӧ.

Чиг дегд иктӧ эрдни-шишӧ силосд ирлцхш, юнӧгӧд гихлӧ, элвг чиг ӧвснӧ ӧмтӧхн амтин ь багӧрулад, исгӧдг бактериг уулаврин ь уурулна.

Кемрдӧн эрдни-шишӧн

хагсу иш дархларн, 100 килограмм эрдни-шишӧ болгӧнд 20—25 литр ус кех кергтӧ, эс гидж багцин чиг иктӧ культурла, эрдни-шишӧлӧ негдӧлдж дарх кергтӧ.

Силос хӧн малд таалта, идмг хот болдгин ь эдл-ахун гардач болгӧн меднӧ. Силос тасрхан уга идӧл, увлӧлгӧнӧс гарсн хӧд элвг ноос, сӧн тӧл ӧгнӧ. Дакад силос ӧгсн хӧдлт солон ӧгч болджана, тегӧд малин хотд гардг мӧнӧгӧн гару багӧ болдж тусна,

Силос дардж авлгӧн, аргъта болхла ахр цагт, бурдӧн ь гӧу сӧӧнӧр, малин увлӧн ьгин ӧдр келгӧн—эдл-аху болгӧна эрки тӧр болджана.

Силос дардж авлгӧна зурагӧн кӧцӧдж, малин шимтӧ хот белдлгн—хӧ ӧглгӧнӧн тӧр диилвртӧ кевӧр хагӧллгӧнд дӧн ь нӧкд болхн лавта.

Э. МАНДЖИЕВ

Омск областӧс ирсн бичг

Колхозникуд гӧдждрдж кӧдлдж бӧӧцхӧнӧ

Омск областин Кормиловск района Хрущевин нертӧ колхозд 13 гер-бӧл хальмгуд бӧӧнӧ. Эдн цугъар колхозд тракторист, прицепщик, хӧдчнр, малчнр болдж кӧдлдж йовцхана. Эдн цугъар унн седклӧн ӧгч, чидлӧн ӧрвлгӧ кӧдлӧд, колхозин правленӧс мӧрӧ авцхана.

Мана колхоз ик гидг орута, эдл-ахун ь олн зӧсн зӧбртӧ. Эн джилнн тӧрӧнӧ гарцар болхла сӧн ургъц авх зӧвтӧвдн.

Государствд ус орулдж ӧглгӧр мана колхоз райондан тӧрун орм эзлв. Колхозд долан джилӧ сургӧулин 160 бӧӧртӧ школ тосхгдджана, 113

укр бӧӧх хаша чигн тосхгдджана, энӧнӧс нань олн тосхлт кегдӧжӧнӧ. Тракторист болдж Хахленов А. М., Хахленов С. Б., прицепщикуд болдж Кичиков Б. М., Хахленов В. Б. кӧдлджӧнӧ. Саадг укромд Санджиев А., Манджиков С., Бембеев М. хӧрӧлджӧнӧ.

Энд бӧӧсн хальмгуд урдкасн сӧӧнӧр кӧдлхӧр, эврӧнн тӧрсн газрун ирхларн, тангӧгчн хаврин цегтӧ мет сӧӧхрӧлхин тӧлӧ шундж кӧдлх гӧдждрлтӧ бӧӧцхӧнӧ.

МАНДЖИКОВ Б.

Омск областин Кормиловск района Хрущевин нертӧ колхозин тосхлтин техник.

Хальмгин урн Делгэ Эрдни, баатр кевэр дэаллдэд, амэн Төрскнэньнн төля өгснэс нааран эндр арви тави джил болв

Төрскнэ адр урнэ нерн тулг угаггар туурв!

Э Н Ц А Г И Н Б А А Т Р

Улан Аармин толгбалгч болн энггин ханьд Советск Союзин Герой гих нер шингэхин туск СССР-н Деед Советин Президиумин Указас

Немецк деермчрлэ ноолдана фронтин командованэ өгсн даанэ төрин даалгвирг Улгур болмар күүдэсннь болн түүгэн күүдэх цагтан баатр кумни сүрэ узулсн төлөднь СОВЕТСК СОЮЗИН ГЕРОЙ гих нер бгэд, ЛЕНИНА орден болн „Алти одн“ гидг медаль барулдж бгхмн:

..17. Делгэ Эрдни гидг сержантд.

СССР-н Деед Советин Президиумин ахлач

М.КАЛИНИН.

СССР-н Деед Советин Президиумин сеглэтр

А.ГОРКИН.

Москва, Кремль, 1943 дж. мартин 31.

Делгэ Эрдни

Делкэ делгүдэн меддг блн цагла, 1922 джил ноябрь сарин 22 бдр, угатэ брк-булд Эрдни көвүн төрлэ.

Хар герин ууд секэд наснь ик зуудсн, эк болсн күүкд кун хальмг йосар хяакрх болв. Төлджин Делгэгэс көвүн гарв! — Көвүн гарв! болад гурв давтсн дунь хотиг зүклнь дарв.

Сарпинск района Салин гол аамгин Ик-Зорггахн хотнд тер көвүнэ эцкнь Төлджин Делг, экнь Булгын хойр баячудт заргддж йовла.

1929 джил Сал гол деер колхоз тогтв. Түүндэн угатэ брк-бул түүрүн болдж орв, долата көвүн Эрдни школд орад сургзуль дасв.

1935 джил эцкнь өнгөрв, экнь күндэр гемнв. Аргъ уга, школан тевчэд, Эрдни колхозин көдлмшт орв. Көдлмшэн саянар кеггэд, багчуд дотр цээлгврин көдлмш кеггэд, колхозин шунмгэа уулдэч бол.

„Күлг болх унгьнасн, кун болх багьасн“ гидг улгур мергн улгур. 1939 джил Делгэ Эрдни комсомолд орв, колхозин зура күүдэхин төлэ ноолдлгьна түүрүн зерглэнд йовб. Сарпинск района „Коммунист“ газетд корреспондент болв,

колхозин сэн улс, көдлмшт бээх дуту-дундиг бичдж узулв.

Тер кевэр Делгэ Эрдни комсомолар дамдлж бсэд, кун болдж гарв. Колхозин шин брк-булд тахшад, залурлх делгү седклтэ болв. Коммуна партин членэ кандидатл орв.

1941 джил декабрь сард Эрднэ цергт эврэ сэн дурарн мордв. „Залу нерэн геехэр, залу цогцан ге“ гидг хальмг улгур Эрдни уурмүдтэн кесг саадж келдг билэ.

— Төрскн газр-усна төлэ, мана олн-амтнэ төлэ амэн арвлш угав, бшэнтэс ааш угав! — гидж андггар тэвдг Эрдни билэ. Тер амн андггаран арүн цеврэр Делгэ Эрдни күүдэв, делкэд нернь туурв. Угатэ булд төрад, бат булд бсэд, баатр нернь мөнхкрв.

1942 джил июль сарин 26 бдр туурмдж болдж, кезэньк баатрин йосар келн болдж амьэсн хагьцв.

Төрскн газра колхозднь Делгэ Эрднин нер тингхд бггдлэ. Тер колхоз бдрэ цагт „Сарпинский“ гидг совхоз болдж хуврв.

Эн совхоз деер эврэ урнэньнн бэрдж өгсн, бор харгэа гертэн най күрсн ээджнь — Делгэ Булгын ода мэнд амгьулнь, байрта бээнэ.

Кесг зун джилэс нааран номгын Теньгин урд бнр-бткн орс алытин нериг ик гидгэр туурадж йовсн. Тегэдчн арвн тави джил бмэрэн мана төрскэн харсачнр ингдж андггар бглэ.

— Кезэнь туурсн отг-нутган ода гутагшговди! Немшин фашистнрт, джиргэлтэ Теньгиг бгч дэджрулшго бидн!

Тер цагт гитлеровск элчир байн Кубанэ газрур гүдждж дэврдж, Кавказин салм-тоснд күрхэр зүткдж йовла.

— Тингдж болдмн биш, эврэ эдл-ахугьан танд өгшговди, — гидж мана дээчнр хортна бмнэс босдж ноолдхасн юмн.

Эн учр деерэс Теньг деер болсн ноолдан бдр болгын манахс дотр кесг баатрмуд уудэггэд бээв.

1942 джилин июль сарин 26 бдр авртэ зөргтэ кевэр Теньгиг харсджасн сержант Делгэ Эрднин мөнхкин д мартгдшго уулдвр гаргьсн заньгиг фронтин дээчнр соньсла. Эрдни орчлнь делкэд эвтэ збр-

мг нерэрн туурсн, орс голин бел-көвэд Хальмг таньгьчин теэгэс ирэд, ах-дү кевтэггар украинец боли теньгин хазгудла, узбек боли грузинслэ зергддж дээлдсн болдг.

Түүрүн дарунь Делгэ Эрдниг эврэ хальмг цергчнрнь меддг тэндг бээдж. Уурмүд-лэггэн адл дээч тер билэ. Түүнэ чееджднэ залуч коммунист-патриотин зүркн цокла. Мартгдшго уулдвр тал Эрдниг, эврэ төрскнэн улү гидг дуртадан боли хортдудин гаргьад йовсн йовдлг кезэ чиги тэвдж өгшго седкл бшэнтүр илгэв.

Делгэ Эрднин гарт төрскнэ күчтэ гидг селм баруль. Тегэд хальмгин бргн теегин

эн урн цөбггар кеси фашистск машинд бмнэснь дэврсн бийнь хорхар теднэс седчн уга.

...Хортн Тень гатлахар зүткэд бээв. Теднэ гүдждж ноолддж йовсиг мана хальмгин мөртэ цергчнр тэвл уга, сбр-гэд бээцхэв. Ягьдч чиги тедн зүтквчи, манахс зөрмг гидгэр цокад, хэрү гаргьад бээнэ. Тегэдчн немш фашистнрин „Дейче цейтунг фор остланд“ газет ингдж бичсн болдг: „Манд Теньгин теегт башкир бээдлтэ (тохмта), юмнас аахан меддгго улсла ноолдх цаг харгьна“. Эн уг мана хальмг мөртэ цергин тускар келгдсн-днэ мел магьд уга болджана.

Чидл-күүчэн хурадч авад, даки-даки хортн гатлгьна тагтур дэврв. Тингэд цө машинд болн аггарин цергэрн немр кедж ташрлад, немшин мотопехот ноолдв. Тер күчр гидг цагт, авртэ гидг зөрмг дээчэн, гавшун дасмджан хальмг коммунист Делгэ Эрднэ узулв. Гатлгьн деер фашистнриг гарч ирсинь узкэд, Эрдни танк хадг зер-зевүрн олад, бдрдэд

ирсн цө машинг хагьад бээсн бийднэ бмнэснь эн хэрү бгв. Товар хасн учрар, немшин цө машин бмн талас утан гарад, шатад бээв. Тер машинг күүдэв, наадкэснь уралан йовб. Теднэс бас хойр цө машинс боли нег автомобиль шатв.

Эрдни боли уунэ уурмүд деер немш самолетар бомб хайв. Уунд эн нертэ баатрин хойр көлинэ хагьрсн бомб таслв. Нег агчмд зөргтэ дээч ухагьан алдв. Тер ахрхн цаг зуур Эрднэ бмннь джиргьдч йовсн хаалгьнь ухагьарнь орад гарсн болад одна: багьцэнь, эк-эцкин таалвр, энькр Хальмг таньгьчннь, мана советин алвта сээхн газр... Болв, түүнд дарунь ухан орад одхла, эн, ноолдан болджах газрур халчкэд, бдрэн бээсн уурмүдтэн хальмг келэрн хяакрв: „фашистск бзднэгүдиг цоктн! Хальмг кун хэрү зулдж гардмн биш!“

Хаджудан бээсн, танк хадг бууг авчкэд хортна машиндүр төвлв. Шавин ик бвткүр боли цусан барсн бийнь бчр дээч, зер-зевэн гартасн эс алдв. Эн, ганцхн зээдвртэ билэ: амд бээтлнь хортн үнүг дэврдж гаршго зөвтэ! Тегэд амэн гартл хортнла Эрдни ноолдхэр седв. Болв эн зөргтэ уурин толгьа деер ундж йовсн бомбин а соньсгдв: туурсн герой Делгэ Эрдни эн заамд амнэсн хагьцв.

Фронтной улан цергчн „Во славу Родины“ гидг газет тингхд ингдж бичлэ:

„Фашистск бзднэгүдиг цоктн! Хальмг кун хэрү зулдж гардмн биш!“ гидж хяакрсн Эрдни баатрин сүл үгнэ билэ. Тингдж, түүнэ келсиг бидн бмнэн бэрдж, дээни дуудвр кедж авий. Тер учр деерэс бидн бас келий: Хальмгүд дээнэ ноолданас хэрү зулдж гардмн биш! Орсмуд хэрү зулдж гардмн биш! Украинцир — хэрү

зулдж гардмн биш! Кавказин хэрү зулдж гардмн биш! Советин дээчнр командирмүдин зөвшэл угаггар ноолданас хэрү зулдж гардмн биш! Нег чиги ишкм хооран бичэ гартн! Эврэннь дурго бшэнтлэ туурсн Эрдни кевтэггар ноолдцхай! Дээч! Мөнхкин д келн болх Эрднин гаргьсн уулдврн тускар, күүнэ усн босм сүртэ йовдлин туудж соньс! Делгэ Эрдни амэн гартл төрскэн харсдж, бшэнтнрин бмнэс ноолдв.“

Энькр хальмгнь, цуг союзин олн амтн Совинформбюрон заньгэс ингдж соньсцхав: „Кезэньк мартгдшгоггар, цө хадж хяалүлдг хальмг Делгэ Эрдни нерэн туурулв.“ —

Шулгчнр тингхд ингдж бичлэ:

„Нисгич мини шулг түүнэ төрсн нутг тал, Нээдждиртнь, уурнрнь, мөргджанэв, келич! Танс цергт иткмджтэ күүгьэн тэвджт, Төмр уунэ седклиг хамхлдж большго! Мандлсн нарн дорим ур-гаргьсн ээдж, Мөнхкин д, мөнхкин д сэн уг соньсджана!“

Хальмгин туурсн нег урнэ нерн мөнхкрх зөвтэ болв. Тер нерн мана советин цергчнр дунд бээнэ, теньгин хазгуд дунд, теднэ төрскэн харсдж йовад асхсн цуснд тер нерн сангднэ. Эн мөнхк нерн мана хальмгин теегт келгднэ. Эн нернэ тускар кесг дуучнр энькр дуугьан дуулна.

Сарпинский районд „Сарпинский“ гидг совхоз бээнэ. Тер-үнэ хотн дунд нег бичкн модн гер бээнэ. Эн герт най күрсн, Эрднин экнь Булгын гидг эмгн брүн-асхид узгднэ.

Булгын келий: — Эн гериг, дээнд йовад, төрскнэньнн төлэ толгьагьан өгсн мини көвүн барлэ.

Тер эмгнд иим хэрү бгх санд нан орна: „Мандлсн нарн дор ним ур гаргьсн ээдж Мөнхкин д, мөнхкин д сэн уг соньсджана.“

...Мана Делгэ Эрдни мөнхкрх йовдл гаргьад бнгрснэс авн арвн тави джил болв. Хальмг улс кезэ чиги эврэннь урэн мартшго, тегэд олн амтнд бах болм унтэ сувргь Эрднэд босхх. Тер юнэгад гихлэ, Семен Липкин шулгчнн сээхн стихин үгмүдиг мана олн амтн амлдж келий: ...Шинэс герлтсн бдрмүд ирх,

Шинлнь тедн харнэгьурх уга. Кучтэ тер бдр, чини мартгтшго уулдвр, Кезэньк баатрмудшнэ цолта болвч. Тегэд чамаг мөнхкрүлхэр келдг болх, Теегин хальмг неричнь, Эрдни, чолунла дуньгцэх! * КӨКТЭН ЭЛДЭ.

Поэмин тасрха

ТУУРМДЖ

ДОРДЖИН Баснь

— Ховдг, деермч хортиг, Ха! Ха! — гисн дун. Хагь-ташад — хадна... Хар утан цоонгрна.

Цөбг цомлад сумн Баатрин омгиг бөдлүлнэ. Цоонгрдж шатад бирмн Буйсдж доран йүүрнэ.

Эрднин шувт сумнас Озднэ дээсн „тоогдв“ — Негн... Хойр... Гурвн — Немшин адусд намшрв.

Эрээср келкдсн алмсмуд Ормдан цоонград үлдв. Энькр эврэ церг Уралан шургьад орв.

— Ач иктэ Төрскнэ төлэ! — Алдр Коммуна партин төлэ!

— Ура!.. — гилдсн дун Утата аггариг ивтэв.

Орэсн көлэснь Эрдниг Ошэнтнэ бомб хагьцулв. Овдлгь даадж араллад, Омнкэсн гүдждж ноолдв.

Хортна харалта цө Хойрдгч көлинэ таслв. Хагьад цуснь турглалд, Хамг сутцнь судлв.

— Уурмүд буугьим автн! Унтэ төрскэн харстн! Мөгдг деермч хортн, Маниг цухрдгог медтн!...

Дэрин утаггар дүүрсн Сээхн орчлнь мандлв. Дакдж иршго дүүвр насн Сүл амсхлэн киилв.

Туулин баатр болсн Туургсн героин уулдвр, Тургар амнас-амнур Түдл уга нисв.

Энгийн көвүнэ нерн Энькр улан дээчиртэн Оргмдж, омг бгн Омэрэн, днлврүр көтлв.

Урнэньнн дуудвирг тугдан Төрскн алтар бичв. Уунэ тускар салькидан, Теегм мөнхк дуулв.

Джилмүд ирэд, давад Джирад аюл ууджх. Уклин дээлдэнэ дэрин Унр уурад, унтрх.

Төрскн деер нарн Төбнрдж улм герлтх. Тевчнэгү джиргьлин нерн Тулг угаггар делгрх.

Кучтэ дээлдэнэ тууджар Көвүд соньсдж, бахтх. Көл уга баатр Күндтэ күслнь болх.

Урд цагин зовлнь үзсн, Уланзальд цогцан шаталгьсн Омнкэсн улм кееггар тосхгдсн

Өлгэ цагин Элст балгьсн —

Өнр джиргьлин цолд Мануртдж налах, Орүн нарн герлд Маньхадж джирх.

Күрл мөнхгн бумб Балгьсн дунд дуньгэх. Көгшин цергч дээлдэг Багьчудт цээлгьн, заах:

— Тер ноолдан туургсн Тана оргмдж эн — Тууджин холиг кедгсн — Төлджин Делгэ Эрдни! Элст. 1943 джил, июнь-июль.

Халымг нэрн билгин келнэ төрөр

Одр болгын гаргах "Халымг унн" газет, тер мет халымг школмудт дасх дегтрмуд гаргылгын, халымг литературн келнэ кемдэйн-дигин туск болн терминологин туск төрмүд элдв хурц кевэр тавдлж байна.

Обрхн цаг зуур эн төр улм хурц дееран, некмгяггяр тавдлхиг тоолхмн. Джилин сүлтэл "Ленинэ багчуд" гидг таньгчын багчудин газет гархмн, халымг нэрн-билг, урн-келнэ альманах гархмн, халымг дегтр гаргьдг издательств кбдлхмн, политическ, эдл-ахун болн нэрн-билгин дегтрмүд элгяр барлхмн.

Сул 10—15 жилмүдт халымг нэрн-билгин келн цааранднь делгрлгэнд кесг ишлгдэд уга болн олт-зүсн зүтклдэтэ төрмүд хуршсиг дьврм юмн уга. Сүл болсн келни делгрлтин туск зурьадгч конференц зуг 1940 джилд болла.

Халымг келэр түрүн газет гархас урдаснь ик зүтклдэн болв. "Халымг унн", эс гихлэ "Халымгин унн" гидж газет нэрлдин тускар олт зүсн зүтклдэн гарв. Уг сүүлднь, тер газетиг "Халымг унн" гидж нэрлдсн чикд тоолгдв. Тер юнгад гихлэ, "Халымг таньгч", "Халымг ия", "Халымг келн" гидж келцхана, "Халымгин таньгч", "Халымгин ца", "Халымгин келн" гичхаснь сонъсврт медгдхш.

Мана барт умшхдкүчр, зэрмдэн нам таньдлж болышго үгмүд харгьдг йовдлмүд олт болна. Ююгыннь нуухв, нам зэрмдэн бичсн, эс гихлэ орчулсн күн тер үгмүдтэн ямрутх орулдлж келснь амрар медгдхш.

Олна үүлдврин болн политикин зэрм терминсиг олт аньгяр орчулхана, үлгүрлхл: "эдл-аху", "эдл-агьрусн", "советс", "советск", "социализм", "социалистическ" (советин, социализмин гихлэ чик болхмн). Орн-нутгин, орчлнэгин аньгин нердиг, ддр-сарин нердиг олт зүсэр бичхана.

Тер дуту-дундсиг голднь мана цуггаран цалднь орлцсн учр, нэрн-билгин келнэ болн терминологин төрмүдэр, номин үндсн шүүвр күцс эс келгьнэ учр. Кемр шишлнь хаджгьрмүд болн эндүсн туслнь учр-збвинь цээлгьхлэ, мана уханд иим болдж медгднэ:

1. Келиг күцс сээтүр эс медлгьн;
2. Келн-билгин кбрнэгиг мууггар медлгьн;
3. Келни нэрн-билгин болн орчулгьни кбдлшин багь дамшлт;
4. Сэанэр бичгдсн үгин хурангус уган учр (халымгас орсар, орсас халымгар болн орфографар).

Партин болн советин гардгч организацсин ах чинртэ тогтавр, шиндврмүдиг, политикин болн орн-нутгин толгьалгч үүлдчирин келсн үгмүдиг, дакад нань чигн шишлнь чинртэ төрмүдиг, ах эрки йовдлмүдиг орчулдж мана газет халымгар барлна.

Тер төрмүд орчулгьнд ик дуту-дундс бэанэ. Угчлгсн орчулгьн биш, утх-ухагьинь медүлсн орчулгьн манд кергтэгьинь, дуньхд, цуггар медлжэх бээдлтэ, халымг келнд ямаран эв-аргь бээдг болна, тедниг цугтнь олзлад, халымг келнэ грамматиклэ нинцнэгьүтэгьяр, үгин үндснь медгдгяр кесн орчулгьн манд кергтэ.

КПСС-н Халымг таньгччин комитетин болн таньгччин күчкблсчрин депутатрин Советин "Халымг унн" гидг газетин 50-гар номермүд гарчкн бээнэ. Эн газетд барлгдсн орчулгьна чинринь, дуньхд, нег цббкн үгяр дав-зуур темдлгдлж келдлж болхмн. Мана халлшяр болхла, эднд хойр зүсн дуту-дунд йовдлмүд бээнэ.

Негдгч дутунь—збөр болсн сээхн төрскн халымг келэрн келхдэн аадлж хорлгьн (үлгүрлхд, гээхмдлж болсн сээхн "Джаньгьрин" келэр болн олна келдг туудж-тууц келхдэн аялгьн). Шишлнь төрмүд орчулгьнд үг болгьниг тер кев-

тнэ эрк биш орчулхар седэд, газадин орн-нутгудин кесг олт үгмүд орлцулна, тингэд тернь халымг үгд хуврдж бглго, зовлнь бгнэ, болв олт умшачнрт медгдх аргь, сээхнэр орчулх аргь мана келн-билгин кбрнэгд бээнэ.

Хойрдгч дутунь—зэрм джаньгьрта үгмүдиг эрк биш орчулхар седлж зүтклгьн, тер үгмүдиг халымг келэр ягьад болвчн айл чинртэ үгмүдэр олдж келхэр седлгьн.

Келн болвас ямаран үгмүдэр ясрдг болна, тер мет бидн эвранны келн олт зүсн сэн үгмүдэр болн шин үгмүд гаргьлгьяр ясрулх збвтэ бидн.

Эн бичкн статьягьарн цуг төрмүдиг тавдлж хагьлхар седдхашвдн. Мана санан, мана ухан, нэрн-билгин келиг цааранднь делгрүллгьн—халымг нэрн келнэ төрмүдт йовуд бгх керг.

Август сарин сүүлэр, эс гидж сентябрь сарин эклээр нэрн келнэ тускар таньгччин конференц кегдх збвтэ. Келн делгрлгьни туск бдгэ цагт гарчох олт зүсн зүткэтэ төрмүдиг "Халымг унн" газетин халхд күр-күүндвр кедж барлхла сэн болх билэ гидж ухалнавдн.

ДЖИМБИН БЕМБЭ.

Редакид ирсн бичгүдэс

Пошт цаглари ирхш

Приютненск района Кбвүд гидг селэнд пошт йир мууггар кбдлнэ. Эн селэнд бээдг улс хая-хая поштан бийсн авч ирчана, тегэд чигн газетс болн бичгүд икяр оратлж ирнэ. Дакад, ирсн бичгүд, газетсэн контор авч ирэд хайчкна, тернь зэрмдэн кесг хонгтан кевтнэ. Таньгччин газетс бичгдсн кесг улс газетэн авчакхн уга,

кесгнь бичгдхэр седнэ, кенд, ягьдлж бичгдлгьинь медлцхашш.

Приютненск района суньгьг-бичгин контор эн келдсн төрмүдт оньган бгч, дорагьур бээсн амтнд цаг-цаглань бичг, газетинь күргдлж бгч, эвранны кбдлмшэн ясх збвтэ.

П. НАДБИТОВ.

Советск-афганск иньгллгьн

СССР-н Деед Советин ахлач К. Е. Ворошиловин урврэр, мана орн-нутгт Афганистана хан Мухаммед Захир шах июлин 17-д ирснэс нааран гичлгдлжана. Манла иньг бээдг афганск государствин толгьач индлж ни-иньгллгьяр гичлдж ирлгьн—Советск Союзин олт амтн болн Афганистана 10 сай улс хойрин хоорндк сэн-сээхн иньгллж бээлгьн улм батрджани бас нег герчнь болджана.

Мана хойр орн-нутгин индлж иньгллгьн айта гидг тууджта, эн 40-шаху джил урд үүдсн. Тингхд советск олт амтс белогвардейшрин болн империалистическ орн-нутгудин интервенцн бмнэс догшн ноолда келж бээсн, афганск олт амтс болхла эвранны газр деерэсн английск колонизатормүдиг кббдлжхасмн. Афганистан—газадин бмла уга, туслнь государств гидж нарт делкэд амтн түрүн болдж итксь—мана орн-нутг бээсн. 1919 джил Владимир Ильич Ленин афганск правительствд бичг илгэсн, тер бичгтэн Ленин, Афганистана олт-амтн газадин бмла уга бээлгьн гарган авсиг йбрэдлж, хойр орн-нутг хоорндан дипломатическ бээдл тогтахмн гидж селвг бгсн. Тер джилин намрар афгана негдгч посол Москвагьур ирсн.

Тууня хббдк цагин эргид хойр государствин хоорндк бээдл, советск болн афганск олт-амтс туста бмлатгьяр делгрдлж йовсн. 1921 джилин эклээр Москва багьснд, ниньг бээлгьнэ туст кегдсн советск-афганск бооцанд гар тавгдсн бээсн. Нег-негнн күндлж, газр-усан булалдл уга, талдан орн-нутгин дотр дундин керг-төрт оралдл уга бээхмн гидж В. И. Ленинэ зарлсн гол бэрц тер бооцана гол улнь болдж тохрсн. Тууня хббн, СССР Афганистан хойран хоорнд советск-афганск ни-иньгллгьниг батлхл дбнэгьн күрггч кесг збвшэлс кегдсн бээсн.

Унн-гол седклэрн хам-хоша бээлгьн болн нег-негдэн олзта-орута бээлгьн улм сээнар делгрүллгьн СССР Афганистан хойрин хоорнд сүл джилмүдин эргид болв. 1955 джилин декабрь сард Н. А. Булганин Н. С. Хрущев хойр Афганистанд одлгьн, 1956 джилд афганск премьер-министр Мухаммед Дауд СССР-т ирлгьн—тер төрт ик нильчэн хальдав. Газадин хулд-гуулгэ делгрүллгьяр болн кулгьурн залгьла бргдлжүллгьяр советск - афганск хоорндан дбн-нбкд болдлгьн тасрхан уга бсэд йовна. Ниднин джил Афганистана хотл—Кабул балгьснд збвшэл кегдлэ, тер збвшэлэр, Советск правительств Афганистанд, удан цагин болзтагьяр американск зун сай доллар мбнэгнэ кблс бгх болдж үгцсн. Тер мбнэгнэ кблснэ унд бидн, эвранны бмн үзгин иньглэн, бдгэ цагин промышленн бгч-эд, бгнэвдн, ик гидг техникеск дбнэ күргдлжана. Советск специалистрин дбнэгэр сүл цагин эргид Афганистанд асфальто-цементн завод, бдмгин комбинат, нань чигн кесг предриятс тосхгдв.

Нарт делгэн Сээдл

Советск Союзла иньгллж, индлж дбн-тусан күрглдж бээлгьн афганистана олт-амтс икяр ундлж күндлцхана, юнгад гихлэ, индлж манд хоорнд бээлгьн, Афганистана эврэ келн государств газадин бмла уга бээхд, келн амтн эбөрнь делгрхд нильч-тусан күргнэ. Москвад ирхдэн Афганистана хан Мухаммед Захир шах индлж герчлв: "Афганистан Советск Союз хойрин хоорнд, мана орн-нутгуд хоорнд дипломатическ бээдл тогтсн нааран бээх ни-иньгллгьни, үни го-седклин залгьлан—хам-хоша бээх мана хойр орн-нутгин айта цагьан седклин делгрлт болдж гарчана, тегэд мана орн-нутгуд нег-негэн иддлж итгх аргь учрав".

Афганистана хан ода СССР-т индлж гичлдж ирлгьн, мана хойр орн-нутгин хоорндк ни-иньгллгьниг цааранднь улм батрахд нильчэн хальдах деерэн, Среднь Востокин эргнд ни-тбвкнүн бээлгьниг батлх төрт тусан күргьнэ лавта. Индлж гичлдж ирлгьн, нарт делкэд ик чинртэ, юнгад гихлэ, К. Е. Ворошиловин келсэр болхла, "онц-онц социальн-политическ бэрцтэ, хама-хоша бээх хойр орн-нутг, ни-тбвкнүн, иньгллж, нег-негнэнь седкл медлдж, гар-гаран бэрлдж, хамдан уралан йовдлж йовхиг үзүлдлжана".

Польшин келн-амтн байрин бдр

Польш хэрү үүдлж тогтсн бдр—гидж эвранны келн амтнэнь байрин сэн бдрэн польшин олт амтн ик бргмдлжтэгьяр кев.

13 джил урд, гитлеровск булагьачирас сулдхдсн Польшин газр деер Келн амтэн сулдхч Польшин комитет гидж бүрдлгдсн бээсн, тер комитет 1944 джилин июль сарин 22-т амтнд соньсхдлж барлсн манифестдэн—орн-нутгин йосн күч-кблсчирин гарт орджахиг зарлсн бээсн. Туудлж орчг эн ишкдл, Польшд помещикүд болн баячуд эзн-нькдгннь уурад, шин эгл олт амтнэ демократическ госуларств үүдлгьни экн бээсн. Терүнас нааран польшин олт амтн социализм тосхлгьна зам хаалгьяр иштгэ кевэр уралан йовдлж йовна.

Эвранны хувин эзн болсн польшин эгл олт эвранны бээдл-джиргьлиньн цуг халхд социалистическ хуврлт кедж йовна. 13 джилин эргид ода Польш, газадин бмлатгьас гетлсн, индустриальн государств болдж хуврв. Бдгэ цагт болхла промышленностин гаргьчин кемдлжн, 1938 джилнклэ дуньцүлхд тавн холван бсн бээнэ. Ода орн-нутгт гаргьдлжх электривествин күчнь болхла, дэанэ урд гаргьдлжас-

насн зурган холван ик болв, цб, болд хаальдлж гаргьдлж болхла 3,5 хслгн ик бөлв польшин гол збөр болгч—нуурснэ промышленность ик диллврмүдтэ болв, дэанэ урд-кла дуньцүлхд ода 2,5 холван ик нуурсн гаргьдлж. польшин олт амтс ода эвранны промышленн ик предриятс бэрлджана. Орн-нутгин селанэ эдл-ахун делгрлтд, күч-кблсчирин бээдл-джиргьл бээхтэ байн болхд польшин промышленностин диллврмүд ик нильчэн күргв.

Орн-нутгин дотр-дундин төрэн сээнар куцэн бээдлж, бас польшин олт-амтн Советск Союзла болн социалистическ лагерин орн-нутгудла кегч эвдршго бат иньгллгьн цуцрлтан угагьяр. улм батлдж бээнэ. "Олт-амтнэ Польшин күчнь юондл гихлэ—мана орн-нутгт социалистическ тосхлт делгрүлдж, энүнас иштгьяр иргч сээхн джиргьлур диллвртэгьяр уралан йовдлж чадх аргьтавдн. Социалистическ государствс цуггар ни-негн болсар, нег-үлү Польш—Советск Союз хойр хоорндк бээдл ик бат болсн учрар, бидн газр бмла уга, эврэн тустан, гоодан бээдлж чадл збвн бэрлжана. —гидж ПОРП-н ЦК-н негдгч сеглэтр В. Гомулк келнэ.

Нарт делкэн сүүрт Польшин Народн Республик чинртэ, кү-

ида неран батлж авб. Ни-тбвкнүн бээхдэн дурта госуларствсла хамдан эн, олт келн-амтс хоорнд ни-негэр, хоорндан донь-тусан күрглжлж бээхн төлэ, нарт делкэд цуггата бээдлгиг уурулхин төлэ йиргмдлин агьуд ни-тбвкнүн бээлгьниг хад мет батрахин төлэ ноолдлж йовна.

Польш хэрү үүдлж тогтсн—польшин келн-амтн байрин сэн бдр болсн учрар К. Е. Ворошилов, Н. А. Булганин болн Н. С. Хрущев польшин гардачнрт эвранны йоралин суньгьг илгэцхав, терүнднь индлж келгдлжана: "Советск олт амтн мел оньндн ах-дү болгч польшин олт амтнд энькр. ни-иньгин седклэр дурта болад, социализм тосхлгьна төрт—социалистическ тосхлтин халхар ПОРП-н темдлсн туурмдлжта төрмүдиг күцэлгьнэ үл болгьдлж—польшин олт амтс ПОРП-н эргнд улм хамцлж батрлгьна туст бэрлжх диллвринь үздлж үнн гол седклэрн байрлцхана... Польш—советск ни-иньгллгьн бдр ирвэс улм батрад йовна. Реакц мана эн иньгллгьниг цуцрахар седэд, социалистическ күчтэ лагерин ни-хамцлтиг эвдхэр седэд йовдгн бмнэс збргч тулгнь—мана хоорндк иньгллгьн болх—эн тоот цуггар социалистическ лагерин батлхин туск төрт чинртэ нильчэн хальдах гидж бидн ик гидгяр индлжана. —

А. ШАХАНОВ.

Петр Ильич Попенко кбдлмшчнрлэ күүндв

Оцкдур, Социалистическ Күчкблснэ Герой, Элст балгьсна Сталинэ пертэ колхозин ах хббч Петр Ильич Попенко Элст балгьсна тосхач багьчулда күүндвр кедж, эвранны кбдлмшиннь тускар келдлж бгв.

ягьдлж бсдлж делгрдлжхнн тускар цээлгьдлж бгв. Күүндврин сүүрд биччнр Эрнджана Константин болн Сэн-Белгин Хаср бас орлцхав. Күүндврин сүүлэ "Степан Кольчунин" гидг кинокартин үзүлдлж.

Колхозин ах зоотехник үр Соколовск ий багьчудт колхозин эдл-аху

Цаг зуурин редактор С. КАЛЯЕВ.